

d'Aran fins al Bearn (*embeudà* en alguna vall bearnesa que sonoritza aqueixes combinacions), i cap al NO. pel Gers, i fins a Saintonge; també cobreix el domini llgd. en sentit ample: Arieja, Aude, Tarn, Tolosa (recordem que el glossari de Doujat fou «*empeutat*» o sigui suplementat per Visner), fins a tot el Carcí, Perigord i Roergue, i d'una banda fins a l'Erau (Pezenàs), d'altra banda fins al Baix Llemosí i diversos parlars d'Alvèrnia; almenys el substantiu *empeu(t)* dóna testimoni fins avui que l'àrea s'estengué a la resta (Niça *empeu*, La Teste, Ytrac *empeut*, *empeu*): no podem, doncs, deixar de comprendre que, si avui s'ha antiquat en una part del domini, és per la invasió creixent del mot francès modern *greffer*, *greffe*.

Des de les dues llengües principals que el tingueren, el mot es va propagar a algunes zones veïnes. En part segurament des de data ben antiga, com en el basc sul. *empheltü* 'empelt', *emphéltat* 'empeltar' (Larasket, Azkue), al costat dels quals hi ha *mendu* o *mentu* «púa de injerto» en guipuscoà i biscaí.²⁰ En canvi podem mirar com a propagacions recents del mot català, el murcià *empeltar* id., i l'arag. *empeltre* «olivo injertado» (DAcEsp., 1817; Oliván; Borao).

No han quedat testimonis evidents que pel Nord el mot vagi passar del límit oc-oil; tanmateix és versemblant que en una època més o menys remota s'estengués en alguna mesura a part de la zona francoprovençal o del SE. del francès propi; des d'on suposa Jud (ASNSL CXXIV, 105-6; ZRPh. XLVIII, 1917, 49) que per la «trouée de Belfort» es vagi estendre a l'alemany del Sud, on apareix en una forma *belzen*, *pelzen*, *pfelzen*, que no pot ser recent (donada la mutació *t > z*), i en efecte ja n'hi ha algun testimoni en a-al. mj. (Grimm, s. v.). Altrament avui encara, o en segles recents, el veiem perviure en punts d'Alsàcia, en l'austríac *pfelzen*, en el tirolès *pelzen* (RLiR I, 438), i també s'estén fins a algunes parts de Suàbia, Baviera i Estíria (Zs. f. dt. Maa. I, 56; AGI VIII, 202; Gamillscheg, Rom. Germ. I, 15 i Et. Wb. Frz. Spr., 354).

Tant la è de la forma cat.-oc. com les altres (incloent-hi la è oberta del gascó *empèut*, carcinol *empèu*, mall. *empèlt*, etc.) fa suposar una base *IMPELTARE, present *IMPÈLTO. I anant al problema etimològic, no essent mot llatí ni de formació clara en llatí ni romànic, el bon mètode etimològic exigeix que no separem radicalment això del tipus ben establert en romànic, per dir la mateixa cosa, IMPUTARE o EMPUTARE, puix que són mots tan semblants —quasi iguals— i aquest té una etimologia ben esbrinada. D'ací el mot francès general i de tots els temps: *enter*, i el mot més estès en germànic occidental, avui al. *impfen* que ja apareix com a *impiton* o *impfeten* en el S. IX, no estrany al renà, al neerlandès (*poten*) ni a l'anglès (si bé en aquest *to imp* està força antiquat, però ja n'hi ha alguna dada en el període anglo-saxó). De l'antiguitat remota d'aquest mot en el Nord de França és testimoni el substantiu *impotus* 'empelt' en la Llei Sàlica.

El mot mateix és també, per dir-ho així, un 'empelt', de la família grega ben coneguda de *ἐμψυτον*

'plantat en (tal o tal lloc)', *φυτόν* 'planta' i *ἐμψύειν* 'plantar en' —concretament *ἐμψυτεύειν* 'empeltar'—, damunt la soca del verb ll. IMPUTARE, PUTARE, 'podar', 'tallar branques', etc.; en realitat, doncs, és el mot grec, nacionalitzat sota la disfressa del ll. IMPUTARE. Des del romànic IMPUTARE el mot s'estengué ben d'hora, però manllevat, al germ. occidental *impiton/impfen*. Però degué ser mot molt estès en la Romània primitiva, car també es propagà en forma prefrancesa (anterior a la síncope) a algunes altres llengües limítrofes: bretó *embouda* «greffer, enter» (Pedersen, VglKGr., 238; Ernout-M., s. v. *putare*; RCelt. v, 268) i evidentment el nav. *embutar* (citat per Am. Alonso, RFE XIII, 32) que deu ser forma mossàrab de la zona tudelana, si bé també pogué ser romanalla del basc prelit. aviat perdut en la Navarra meridional.

Tenim, doncs, que en la Romània primitiva degueren conviure (amb gran extensió almenys en el seu sector central: des de l'Ebre al Rin i al Po) dos tipus quasi iguals i d'àrees complementàries: EMPUTARE i EMPELTARE. Fóra de mal mètode separar-los etimològicament, i puix que aquell té una etimologia clara, aquest n'ha de ser una modificació. I aviat veiem el que hagué de passar. Entrava un intrús en llatí vulgar, gràcies al fort descabdellament de la tècnica agrològica o geopònica dels grecs; i el llatí vulgar anà provant de fer-se'l més íntimament seu per la incorporació a famílies de mots de soca romana o més llatina. Els uns s'accontentaven fent-ne IMPUTARE, però hi havia d'haver resistències, perquè el sentit de tot el grup *putare* 'esporgar', *amputare* 'mutilar', *imputare* 'incidir', romanía essencialment i immutablement entorn de la idea de 'tallar', i *empeltar* és tot una altra cosa. Hi ha incisió sí però no tall, i precisament en la pell o pela o escorça de l'arbre o vegetal. Una altra forma de nacionalitzar degué consistir, doncs, a ficar-hi PÉLLIS, modificació de no gaire gruix: IMPÈLTARE.

No creguem, doncs, en les altres teories. Rebutjo resoltament la idea d'un *IMPELLITARE (Brüch, ZFSL L, 344): no hi ha formacions en -ITARE sobre radicals nominals (doncs, no podria ser derivat ll. de PELLIS), sí sobre radicals verbals, però pròpiament són els freqüentatius, i de IMPELLERE el freqüentatiu seria (i és només) *impulsare*; això sense dir que *impellere* 'empènyer' ja no dóna bona base semàntica. Però tampoc no hem de creure que es pugui tractar d'un derivat format pel romànic sobre el gr. *πέλητη* 'escut' (> llatí *pelta*, mot escadusser, i en llatí sense indicis de cap popularitat), que s'hauria aplicada a l'empelt en forma d'escut, per més que aquesta teoria hagi estat sostinguda tenaçment per Spitzer (ARom. XIX, 97; ASNSL CLXI, 231-2; ZRPh. XLVI, 613; MLN LXXI, 375) i Wartburg (FEW IV, 592-3, 611-3): és clar que Wartburg (ZRPh. LXVIII, 19-21) ho feia obeint a la seva idea fixa de l'«hellenisme oc. propagat des de Marsella»; Spitzer per haver-hi trobat certs paral·lismes. Però M-Lübke (VKR III, 14-5; REW^s, 356) i jo mateix (DCEC II, 241-2; IV, 992) li mostrarem que no és possible suposar un verb derivat en llatí vul-